

Atf için: Kaygısız, İsmail. (2019). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü algılarının resimler aracılığıyla incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 2(2), 75-92.

İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Algılarının Resimler Aracılığıyla İncelenmesi

İsmail KAYGISIZ*

Öz: Bu araştırmanın amacı, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü algılarının ne olduğunu, çevrelerinde yaşanan olaylardan hangilerini hoşgörü ile karşılayıp; hangilerini hoşgörü ile karşılayamayacaklarını anlamaya çalışmaktır. Araştırmaya ilkokul dördüncü sınıfa devam eden 21 öğrenci katılmıştır. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme tekniklerinden tipik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri öğrencilerle yapılan hoşgörü temalı dersin ardından gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerle ve öğrenciler tarafından yapılan resimlerin yorumlanması ile toplanmıştır. Nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda dördüncü sınıf öğrencileri hoşgörü; yardımlaşma, saygı duyma, görmezlikten gelme, birine iyi davranma ve affetme olarak tanımlamışlardır. Öğrenciler kendilerine kasıtlı olarak yapılan davranışları hoş göremeyeceklerini belirtirken, kasıtlı olarak yapılmayan olumsuz davranışları hoş görebileceklerini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Değer eğitimi, fenomenoloji, hoşgörü, ilkokul dördüncü sınıf.

Investigation of Tolerance Perceptions of Fourth Grade Elementary School Students Through Pictures

Abstract: The aim of this research is to understand the tolerance perception of fourth- grade primary school students, of the events that happen around them, which they will meet with tolerance and which they won't. 21 primary school fourth-grade student participated in this study. In the choice of working group, typical case sampling method, which is one of the purposeful techniques, has been chosen. The data of the research were collected through semi-structured interviews conducted after the tolerance themed lesson with students and interpretation of the pictures made by the students. The data obtained in this study, which was carried out by using phenomenology, which is one of the qualitative research designs, was analyzed with content analysis technique. As a result of the study, the fourth grade students describe to tolerance helping each other, respect, ignore, be nice to someone and forgiveness. Students state that they won't tolerate any intentional behaviours, yet they will tolerate any unintentional negative behaviours.

Keywords: Phenomenology, primary school fourth-grade, values education, tolerance.

Giriş

Yirmi birinci yüzyılda bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler eğitim, sağlık, spor ve diğer birçok alanda değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişim her zaman olumlu bir şekilde toplumsal hayatımıza yansımamaktadır. Özellikle bireyselleşmenin ön plana çıktığı 21. yüzyılda bireylerin karşılıklı olarak birbirlerine tahammül edememe durumlarının toplumları ciddi anlamda tehdit ettiği söylenebilir. Günümüzde dezavantajlı grupları daha yoğun etkileyen sosyal sorunlardan, giderek artan şiddet olayları ve cinayetlerden, terör eylemlerinden, intihar vakalarından, hırsızlık olaylarından, uyuşturucu kullanımından, tahammülsüzlükten, saygısızlıktan, hoşgörüsüzlükten hem toplumlar hem de genç nesiller etkilenmektedir (Aladağ, 2009).

Toplumlarda yaşanan saygısızlığın, şiddet olaylarının, hırsızlığın ve olumsuz gidişin önlenmesi için gelecek nesilleri oluşturacak olan küçük yaştaki özellikle ilkökul çağındaki çocukların sevgi, saygı, sorumluluk, sabır, yardımseverlik ve hoşgörü değerleri ile toplumsal yaşama uyumu sağlanmalıdır. Toplumları mozaik gibi bir arada tutan değerler, çocuklara aktarılamaz ya da yanlış olarak aktarılırsa sosyal yapılarda değerlere yönelik bir tahribat gerçekleşir. Toplumdaki bu değer tahribatını gidermek için günümüzde değerler eğitiminin önemi gittikçe artmaktadır (Kale, 2007). Bu değerlerden biri olan hoşgörü farklı kurum ve araştırmacılar tarafından farklı içeriklerle tanımlanmıştır. Hoşgörü, farklılıkların uyumunu temel alan siyasal ve yasal bir gereksinim olup barış kültürünün gelişmesine önemli katkılar sağlar (UNESCO, 1992). Türk Dil Kurumunun “Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans” biçiminde tanımlandığı görülmektedir (TDK, 2019). Kuyurtar’a (2000) göre hoşgörü, farklılıkların eşit ve eşdeğer kabul edilerek birlikteliğini değil, taraflar arasındaki eşitsizliği koruyarak, ilişkinin seyri ve süresinin, hoş görenin tasarrufunda olduğu belli bir egemenlik ilişkisini ifade etmektedir. Hoşgörü, insanlar arasındaki bireysel farklılıkları dikkate almakla birlikte din, cinsiyet, ırk, soy, nesep, makam-mevki, zengin fakir ayrımı yapmadan bütün insanları aynı kabul eder (Taş ve Kıroğlu, 2017). Hoşgörünün tanımlarının farklı olmasının nedenlerinden biri de hoşgörü değerinin soyut bir anlam taşımasıdır. Ancak hoşgörüyü tanımlarken alanyazında bazı ortak kavramlar kullanılmaktadır. Tanımlar incelendiğinde sevgi, karşılıklı saygı ve empati değerlerinin vurgulandığı görülmektedir.

Hoşgörü genellikle tolerans ve müsamaha ile karıştırılarak birbirinin yerine kullanılmaktadır. Tolerans göstermek; istemediği halde katlanmak ve hoşlanılmayan ve varlığı kabul edilmeyen bir duruma tahammül etmek; müsamaha ise basite almak, olumsuz durumu görmemezlikten gelmek, suç işleyen birinin suçunu affetmek, göz yummak, umursamamak ve dikkate almamaktır (Atalay, 2008). Günlük hayatta karıştırılan bu kavramlar semantik olarak birbirlerinden farklı anlamlara gelmektedir. Hoşgörü, bireylerin hak ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı ve bireysel özgürlüklerin önem taşıdığı günümüzde bireylerin farklılıklarıyla bir arada yaşayabilmesi için sahip olunması gereken temel değerlerden biridir (Kaymakcan, 2007). Hoşgörü, kasıtlı yapılan hataları görmezden gelmek değildir. İnsanların farkında olmadan yaptığı, alışkanlığa dönüşmeyen hatalarına karşı sabır gösterebilmektir (Sağlam ve Tunar, 2018).

Okullarda öğrencilere hoşgörü değerinin verilmesinden önce hiç şüphesiz bu değer aile içinde kazandırılması gerekmektedir. Ailede verilmeye çalışılan hoşgörü anlayışı sınırsız tahammül ile karıştırılarak bu değer temel öğreniminin yanlış olmasına yol açmaktadır. Aile üyeleri birbirlerine karşı olabildiğince hoşgörülü davranırken ailenin içinde de hoşgörünün sınırları çizilmeli ve aile bireyleri o sınırlar içinde birbirine hoşgörü ile davranmalıdır. Ailede bireyler her istediğini yapabilecek olursa bu sorumsuzluğa yol açar. Oysa aile olmak aynı zamanda yeni sorumluluklar üstlenmek demektir (Sağlam ve Tunar, 2018). Aileden başlayarak kazandırılan değerler öğrencilerin yoğun olarak girdikleri ilk sosyal ortam olan okulda sınırları

çizilerek verilmelidir. Okullar bireylere hoşgörü duygusunun aşılandığı yerlerdir. Demokrasi bilincinin kazanımı ve eylem olarak hayata geçirilmesi bir çaba gerektirir. Bu çaba okullarda farklı eğitimsel yollarla verilirken büyük oranda anahtar bir role sahip olan öğretmenler sayesinde gerçekleşir. Bu çaba içerisinde öğretmenler farklı zorluklarla karşılaşabilirler ancak “ne öğretiliceği” ve “nasıl öğretiliceği” hususu ile baş etmek durumundadır (Zehir Topkaya ve Yavuz, 2011) Hoşgörünün sınırsız bir anlayış, görmezden gelme, aldırış etmeme ve kayıtsız kalıp umursamama durumunun olmadığı öğrencilere farklı değer aktarımı yaklaşımları ile verilmelidir.

Hoşgörünün sınırlarını etik kurallar ve hukuk çizer (Kepenekçi, 2004). Diğer bir ifadeyle önceden belirlenen etik kurallara, toplumsal kurallara ve insan hakları ile demokratik kurallara uymayan davranışların hoşgörüyle karşılanamayacağı öğrencilere aktarılmalıdır. Evrensel bir değer olan hoşgörünün farklı boyutlarda incelendiği, alanyazında sınıflandırmaların farklı yapıldığı görülmektedir. Bu sınıflandırmalardan en yaygın olanı ise siyasi hoşgörü, ahlaki hoşgörü ve sosyal hoşgördür (Vogty 1997’den aktaran Colesante ve Biggs, 1999). Ayrıca evrensel boyutta görülen ırkçı hoşgörüsüzlük, dinsel hoşgörüsüzlük ve cinsel hoşgörüsüzlük negatif hoşgörüsüzlüğe örnek olarak gösterilebilirken; bir kişiyi cinsiyle, diniyle ve ırkıyla ilgili farklılıklarından dolayı hoş görmek ise pozitif hoşgörüyle ilişkilendirilebilir (Yürüşen, 1996). Hoşgörü, küreselleşen ekonomi, iletişim, birleşme ve bağımlılık, büyük çaplı göçler, kentleşme ve değişen sosyal düzen sonucunda son yıllarda daha çok önem kazanan bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır (Ersoy, 2016). 21. yüzyılda yaşadığı bölgeden uzaklaşmak zorunda kalan insanlar, şiddet olaylarının artarak devam etmesi, hırsızlık ve yolsuzluğun artması dünya genelinde özellikle de ülkemizde hoşgörüsüzlüğün yayıldığını ve bir tehlike unsuru olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Diğer bir ifade ile hoşgörüsüzlük yerel bir sorun olmanın yanında giderek küreselleşen bir sorundur.

Hoşgörü soyut bir kavramdır (Kepenekçi, 2004). Hoşgörünün tanımlarının farklı olmasının nedenlerinden biri de hoşgörü değerinin soyut bir anlam taşımasıdır. Ancak hoşgörüyü tanımlarken alanyazında bazı ortak kavramlar kullanılmaktadır. Tanımlar incelendiğinde sevgi, karşılıklı saygı ve empati değerlerinin vurgulandığı görülmektedir. İnsan birlikte yaşayan sosyal bir varlıktır ve birlikte yaşamının gerektirdiği bazı ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların karşılanması çevresinde bulunan diğer insanlarla iş birliği, iletişim ve ortak eylemlerin gerçekleştirilmesi gibi durumlarda hoşgörünün önemi ortaya çıkmaktadır. Bunun tam tersi durumlarda ise hoşgörüsüzlüğün arttığı ve demokrasi ile bağdaşmayan davranışların sonucunda toplumlarda sorunların olacağı bir gerçektir. Hoşgörünün sınırlarının ve hoşgörüsüzlükten kaynaklanan sorunların tespiti bakımından, bu kavramın tanımını ve kendisini oluşturan unsurları da bilmek önemlidir (Kalm, 2013). Hoş görülebilecek ve hoşgörü ile karşılanamayacak davranışların neler olduğu ve bu davranışların hangi durumlarda nasıl karşılanacağı özellikle ilköğretim dönemindeki çocuklar için önemlidir. İlkokul öğrencilerine hoşgörünün ve hoş görülebilecek davranışların neler olduğunu aktarmanın yanında hoş görülemeyecek davranışların ve hoşgörüsüzlüğün neler olduğunun kavratılması da önemlidir. Hoşgörüsüzlükle baş etmek için yasal düzenlemelerin, bilgiye erişimin, bireysel farkındalığı geliştirme yanısıra bireylere eğitim verilmelidir (UNESCO, 1996). Yapılan araştırmalarda bireylerin eğitim durumu arttıkça hoşgörülü olma durumlarının arttığı; (Borgonovi, 2012; Chzhen, 2014) ancak ebeveyn eğitim durumlarının çocuklara aynı şekilde yansımadağı görülmektedir (Aslan, 2019; İnel ve Gökalp, 2018). Elbette hoşgörülü davranmayı ya da hoşgörüyü algılamayı etkileyen farklı unsurlar bulunmaktadır. Bunlar; öğrencilerin sınıf düzeyi, aile gelir durumu, aile yapısı, cinsiyet, kardeş sayısı ve kaçınıcı kardeş olduğu, ders başarı durumu vb. etkenler olarak sıralanabilir. Alanyazında hoşgörü ile ilgili çalışmalara bakıldığında Çalışkan ve Sağlam (2012) ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilim düzeylerini; Yeşilkayalı ve Yıldız Demirtaş (2013) ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişkiyi; Tahiroğlu (2014) hoşgörülü ve demokratik sınıf uygulamasını; Türe ve Ersoy (2015) sosyal bilgiler öğretmenlerinin hoşgörü eğitimine

bakışını ve hoşgörü eğitimine ilişkin uygulamalarını; Ersoy (2016) öğrencilerin hoşgörü algısını; Aslan (2017) öğrencilerin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarını; Boyacı ve Ersever (2017) beşinci sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerini; Kalın ve Nalçacı (2017) ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerini ele almışlardır. Alanyazın incelendiğinde hoşgörü bağlamında yapılan çalışmaların; öğretmen adayları, lisans, lise ve ortaokul öğrencileri ile yapıldığı anlaşılmaktadır. İlkokul düzeyinde özellikle son yıllarda ölçek geliştirmeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. (Çalışkan ve Sağlam, 2012; Taş, 2018). Ersoy (2016), “Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Algısı ve Deneyimleri: Bir Fenomenolojik Araştırma” adlı çalışmada ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü algısını ve gelişimini anlamaya çalışmışlardır. Ayrıca çalışmada öğretmenlerin görüşlerini alarak programlara ve ders kitaplarına öneriler getirilmesini amaçlamıştır. Taş (2018), ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü değerine ilişkin tutumlarını ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir tutum ölçeği geliştirmeyi amaçladığı çalışmada 548 dördüncü sınıf öğrencisinden elde ettiği verileri 14’ü olumlu, 15’i olumsuz olmak üzere toplam 29 maddeden oluşan bir ölçeğe dönüştürerek, geliştirilen “Hoşgörü Tutum Ölçeğinin”, ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü değerine ilişkin tutumlarının belirlenmesinde geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır. Çalışkan ve Sağlam’ın (2012) yaptığı çalışmada ortaokullara yönelik hoşgörü eğilim ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilen bu ölçeğin uygulanması sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre, annesinin eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara göre daha hoşgörülü oldukları ve öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi yükseldikçe hoşgörü eğiliminin azaldığı belirlenmiştir.

Bu araştırmanın amacı ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörüyü nasıl algıladıkları ve günlük hayatta hoşgörü eğilimlerinin nasıl olduğunu anlamaya çalışmaktır. Bu amaçlar çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin hoşgörü algıları nasıldır?
2. Öğrencilerin günlük hayattaki hoşgörüyle karşılayabilecekleri ve hoşgörüyle karşılayamayacakları deneyimleri nelerdir?
3. Öğrenciler hoşgörüyü görsel olarak nasıl ifade etmektedirler?

Yöntem

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü algısını ve günlük hayatlarında hoşgörüyü nasıl anlamlandırıp, neleri hoşgörü ile karşılayıp neleri hoşgörü ile karşılayamayacaklarının anlaşılmasına çalışıldığı bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni ile gerçekleştirilmiştir. Fenomenoloji, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Fenomenoloji deseninde bir olguya, duruma ve olaya ilişkin bireylerin yaşadıkları deneyimleri ve bu deneyime yükledikleri anlamlar belirginleştirilmeye çalışılır (Creswell, 2007). Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme tekniklerinden tipik durum örnekleme yöntemi seçilmiştir. Amaçlı örnekleme araştırmanın amacı doğrultusunda zengin durumların seçilerek araştırma yapılmasına olanak tanır (Büyüköztürk vd., 2009). Tipik durumlar, evrende yer alan çok sayıdaki benzeri arasından genel olarak incelenen olay veya olguyu açıklayabilecek düzeyde bilgi içeren durumlardır (Patton, 2005). Bu bağlamda tipik durum, evreni temsil yeteneği olan ve temel özellikleri bakımından evrenden farklılaşmayan durumları ifade etmek için kullanılmaktadır (Marshall & Rossman, 2014). Bu çalışmada veriler, ilkökul dördüncü sınıfa devam eden yirmi bir öğrenciye hoşgörüyü nasıl algıladıklarına dair resim yaptırılarak ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yolu ile elde edilmiştir. Çocukların gizli kalmış bilinmeyen dünyalarını ve sözle ifade edemedikleri deneyimlerini aktarmaları amacıyla onlara resim yaptırılıp, bu resimler yarı

İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Algılarının Resimler Aracılığıyla İncelenmesi

yapılandırılmış görüşmeler sonunda öğrencilere yorumlatılmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler hakkındaki demografik bilgiler *Tablo 1*'de verilmiştir.

Tablo 1
Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Özellikler	f
Cinsiyet	
Kız	12
Erkek	9
Baba Mesleği	
Memur	6
Öğretmen	4
İşçi	4
Esnaf	3
Hâkim	2
Serbest Meslek	2
Anne Mesleği	
Ev Hanımı	10
Öğretmen	5
Hemşire	2
İşçi (Temizlik-Servis)	2
Memur	2
Kaçıncı Kardeş Olduğu	
Ortanca	9
Kardeşlerden En Küçüğü	5
Kardeşlerden En Büyüğü	4
Tek Kardeş	3
Aile Gelir Düzeyi	
4000-10000 TL arası	14
4000 TL ve altı	7
Büyükanne-Büyükbaba ile Yaşayan	
Hayır	16
Evet	5

Veri Toplama

Veri toplama aşamasından önce nitel araştırmaların doğasına uygun olarak araştırmacı sınıf öğretmeninden izin alarak öğrencilerle beraber iki ders saati geçirmiştir. Bu ders saatlerinin ilkinde öğrencilerle tanışılmış ve araştırmanın içeriği hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci derste öğrencilerle beraber Türkçe dersinden bir metni okuma etkinliği yapılarak öğrencilerle yakın ilişkilerin kurulması sağlanmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında öğrencilerin hoşgörü anlayışlarını belirleyebilmek için onlara ilgili konuda resim çizdirilmiştir. Sonraki aşamada öğrencilerle yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşme sürecinde öğrencilere hoşgörü deyince ne anladıkları, çevresinde, okulda ve ailesinde kimlerin hoşgörülü olduğu, hangi durumlarda hoşgörülü olabileceğini hangi durumları hoşgörü ile karşılayamayacağını ve çizdiği resimde ne anlatmak istediğine dair sorular sorulmuştur. Yarı-yapılandırılmış görüşme esnasında önceden hazırlanan soruların yanında görüşmenin seyrine göre öğrencilere farklı sorular yöneltilmiştir. Bu sayede öğrencilerin hoşgörüyü nasıl anladıklarına ilişkin derinlemesine çıkarımlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Öğrencilerden elde edilen görüşme verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Berg (2001) tarafından içerik analizi “kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi

ve yorumlanması” şeklinde tanımlanmıştır. Araştırma kapsamında öğrencilerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerde vermiş oldukları cevaplar kodlanmış, kodlamalar temalaştırılmıştır. Öğrencilerden alınan cevaplar kodlanırken resimlerle ilgili görüşme dökümleri görsel sanatlar öğretmeni ve ayrı bir görsel sanatlar uzmanına gösterilerek görüşleri alınmıştır (Güler, Halıcıoğlu & Taşkın, 2015). Geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için öğrenci görüşlerine doğrudan alıntılarla yer verilmiş, ayrıca çözümlenmelerde elde edilen kodlar alanından uzman iki kişiye ve araştırmanın yapıldığı sınıfın öğretmenine gösterilip görüşleri alınmıştır.

Bulgular

Somut olarak algılanan kavramların tanımlanması daha kolay ve anlaşılır olurken, özellikle ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin soyut olan hoşgörü kavramını tanımlamaları ve algılamaları somut kavramlara göre daha zor olup farklılık göstermektedir. Öğrencilerin bireysel eğilimleri, kültürel farklılıkları, sosyal yaşantıları ve kaç kardeş oldukları gibi farklılıklar hoşgörü kavramını nasıl anlamlandırdıklarını belirleyen durumlardır. Bu durumlar dikkate alınarak öğrencilerle resimlerini yorumlatmaya yönelik yapılan görüşmelerde farklı kodlar altında hoşgörü kavramı:

- Yardımlaşma
- Affetme
- Sevme
- Saygı Duyma
- Paylaşmak ve
- İyilik Yapma başlıklarıyla analiz edilmiştir.

Alanyazında hoşgörünün genel bir ifadeyle “farklılıkları kabul etme” olarak tanımlanmasına rağmen bu çalışmada öğrencilerin doğrudan bu tanımlamayı kullanmadığı görülmüştür. Öğrencilerin çoğunluğu hoşgörüyü *yardım etmek, saygı duymak, iyilik yapmak, paylaşmak ve affetmek* olarak ifade etmektedirler. Ayrıca bu ifadelerden sadece birini kullanmayıp hoşgörüyü yukarıda belirtilen farklı ifadelerle de algıladıklarını belirtmişlerdir. Az sayıda öğrenci ise hoşgörü algısını *sevmek, sevgi duymak* olarak aktarmışlardır. Ancak iki öğrencinin, yapmış olduğu resimleri yorumlarken *farklılıkları kabul etme* algısının oluştuğu anlaşılmıştır.

Şekil 1. Öğrencilerin Hoşgörü Algıları

“Hoşgörü deyince ne anlıyorsun, aklına ne geliyor?” sorusuna öğrencilerin tamamına yakını “yardımlaşmak” olarak ifade etmişlerdir. Öğrenciler arkadaşlarına, anne babalarına, yaşlılara, fakirlere ve ihtiyacı olanlara yardım etmenin hoşgörü olarak tanımlanabileceğini belirtmişlerdir. Bu öğrencilerden Burak, “mesela meyve yerken birisi birisine bölüp vermek, beslenmesini unuttuğunda arkadaşlarımıza vermek yani bunun gibi şeyler” cevabını vererek hoşgörüğü paylaşmak olarak nitelendirmiştir.

Hoşgörüğü yardımlaşmak olarak algılayan öğrencilerden birisi olan İrem Annesinin kendisine yardım ettiğini ve bundan çok mutlu olduğunu ifade etmiştir. İrem, “hoşgörü deyince mesela yaşlılara yardım etmek ondan sonra bir arkadaşım düştüğünde ona yardım etmek onlar aklıma geliyor” cevabıyla zor durumda olan birisine yardım etmenin hoşgörüğü bir davranış olacağını belirtmiştir. Bununla birlikte resminde (*Resim 1*) karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir yaşlıya yardım etmeye çalışan çocukların olduğunu söyleyen Ömer, trafikte birbirimize karşı hoşgörüğü davranmamız gerektiğini belirtmiştir “Bazen sürücüler yayalara yol vermiyorlar yanlarından vıııııı diye geçiyorlar yani bence bu hoşgürsüz bir davranış yol vermeleri gerekir özellikle yaşlılara ve çocuklara” şeklinde ifade ederek resmini açıklamıştır.

Resim 1. Ömer'in Resmi

Hoşgörüyü yardımlaşmak olarak tanımlayan Rahim “hoşgörü denince hayvanlara yardım etmeyi, soğuk kış günlerinde onlara yiyecek vermeyi, onları korumayı sevmeyi ve herkese hoşgörülü yaklaşmayı bunları anlıyorum” şeklinde açıklamıştır. Kartopu oynadığımızda kar yerine buz atıyorlar ben bunu hoşgörü ile karşılayamam ama uyarıyorum böyle yapmayın diyerek kendisinin arkadaşlarının bu davranışı karşısında buz atmadığını belirterek arkadaşları ile sorun yaşamak istemediğini söylemiştir. Kendisi ile dalga geçildiğinde ve kasıtlı olarak kendisine zarar verilen durumlarda arkadaşlarını hoş göremeyeceğini açıklayan Rahim “mesela birisi birisine arkadan bilerek çelme atıyor sonra özür bile dilemiyor ya da dilese de bu bence olmaz yani hoş göremem, neden böyle yaptığını sorarım sonra öğretmenime söylerim bir daha yapmasın diye” şeklinde ifade ederek bu davranışları hoş göremeyeceğini aktarmıştır. Çevresinde annesinin babasının ve öğretmenin hoşgörülü olduğunu ve hoşgörülü olmayı onlardan öğrendiğini belirten Rahim annesinin hoşgörülü olduğunu “biz dışarıda arkadaşlarımla oynuyoruz annem beni çağırıyor beş dakika daha oynayayım diyorum o da tamam yavrurum oynayabilirsin diyor yani beni hoş görüyor” şeklinde açıklıyor. Rahim yaptığı resimle (Resim 2) ilgili görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

Böyle hayvanı besliyor acıkmasın diye hayvanların önüne yazın bir kap su bırakmış yem de bırakmış. Burada buna yol veriyor çünkü yaya kaldırım var sen geç diyor yol senin hakkın çünkü yayalar önce geçmeli. Bu da bunla oynuyor canı sıkılmasın diye ona acıyor ihtiyacının olduğunu düşünerek ona para veriyor yani yardımlaşıyor ve onu hoşgörü ile karşılıyor (Rahim).

Resim 2. Rahim'in Resmi

Hoşgörüü çevresinde bulunan insanlara saygılı davranmak olarak tanımlayan Betül “Hoşgörü deyince insanlara saygılı olmak onlara saygılı davranmak onların haklarını çiğnememek onların haklarına karşı gelmemek” olarak açıklamıştır. Betül sınırsız özgürlüğümüzün olmadığını söyleyerek özellikle yaşlılara ve hastalara karşı saygılı davranmamız gerektiğini ifade etmiştir. Betül’ün hoşgörüü insan hakları bağlamında açıkladığı söylenebilir. Ayrıca kendi adıyla dalga geçen arkadaşlarını ve apartmanda sebep yokken kendisine vurarak kaçan arkadaşlarını hoşgörü ile karşılayamayacağını belirten Betül “Bizim apartmanda bazen soba yakıyorlar. Soba kokuyor, apartmanın içinde evlere dağılıyor. Kömür kokuyor çok kötü oluyor ama sonra onları uyarınca hemen içeri alıyorlar. Biz de onları hoşgörü ile karşılıyorz” şeklindeki açıklamasıyla neleri hoşgörü ile karşılayıp karşılayamayacağını belirtmiştir. Çevresinde öğretmeninin ve Berna adında bir arkadaşının hoşgörülü olduğunu ve onlardan hoşgörülü olmayı öğrendiğini söyleyen Betül; “Oyunlarda sürekli böyle hiç haksızlık yapmıyor. Hiçbir şeye itiraz etmiyor oyunun kurallarını açık açık belirtiyor yanlışlarımızı uyararak söylüyor. Bizi kırmıyor ve hep onunla oynamak istiyoruz.” diyerek Berna’nın nasıl hoşgörülü davrandığını açıklamaktadır. Resminde (*Resim 3*) komşularını yüksek sesle müzik dinleyerek rahatsız eden insanları çizdiğini söyleyen Betül resmiyle ilgili görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

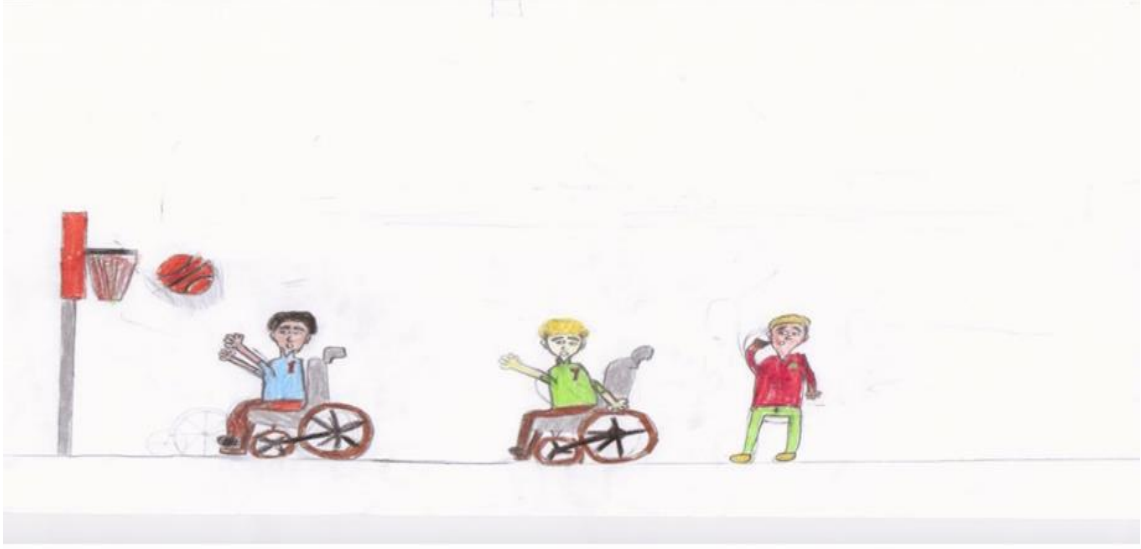
Benim kardeşim var. Küçük kardeşim sürekli böyle o uyuyacağı zaman sürekli böyle sesler geliyor sesler çıkıyor. Böyle bir müzik sesi falan özellikle onu belirtmek istedim. Genelde gece oluyor, geceleri birileri bir müzik dinliyor bir şey yapıyor herhalde. Komşularımızdan mutlaka rahatsız olanlar oluyordur. Genellikle böyle kış aylarında hasta olanlar olduğu için böyle hasta olanlar daha yaygın olduğu için hasta olanlar daha çok rahatsız oluyordur (Betül).

Resim 3. Betül'ün Resmi

Hoşgörüyü kendisine yapılan kötü şeyleri pek umursamamayı, arkadaşları ile paylaşmayı ve zor durumda olanlara yardım ederek çevremizde farklı olan kişilere iyi davranma olarak tanımlayan İsmail, “Birilerinin yaptığı şeylerin bana karşı saygılı olmayı, birileriyle bir şeyimi paylaşmayı, yaptığı kötü şeyleri pek umursamamayı yani çevremizde engelli olabilir ya da yaşlıları hoş görmeliyiz” diyerek açıklamaktadır. Alanyazında genel olarak “farklılıkların kabul edilmesi ve çevresinde gerçekleşen durumlara saygı duyma” olarak değerlendirilen hoşgörü tanımına paralel olarak İsmail de resmini yorumlama sürecinde benzer ifadeler kullanmıştır. Resminde (Resim 4) “Engelli çocuklar basketbol oynuyor, biri topu atmış tam potaya geliyor işte. Potaya gelecekmiş gibi arkasındaki çocuk da şöyle duruyor yani (ellerini başının arasına alıyor)”. Engelli çocukların basketbol oynamasının hoşgörü ile nasıl bir ilgisinin olduğu sorusu yöneltildiğinde İsmail, “Arkadaki hakem yani şey diyor ben hakemim bunlar engelli ben bunların maçını yönetmem demiyor hoşgörüyle maçlarını yönetiyor” açıklamasıyla engelli bireylerin farklılıklarını kabul ederek onları hoş görmemiz gerektiğini belirtmiştir.

İsmail ile hoşgörüyü aynı bağlamda açıklayan Niyazi, “İyilik, bir insana güzellik yapmak, ondan sonra yol vermek, ona bir şey yapınca izin vererek yaptırmasına izin vermek, yani nasıl diyeyim mesela o çok istiyor biz ona yaptırmıyoruz o bizi hoş görmüyor izin verince o bizi hoş görüyor.” ifadesini örnek vererek açıklaması istenildiğinde “bizim alt kat komşumuz var biraz hasta bazen hastaneye götürüyorlar tekerlekli sandalyeyle bağırıyor çok ses çıkıyor ama biz onun hasta olduğunu biliyoruz bişey demiyoruz yani annem diyor bize hoşgörülü davranmamız gerekir diye” şeklinde açıklıyor.

Resim 4. İsmail'in Resmi

Öğrencilerin yaptığı resimlerden ve onlarla yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgulardan öğrencilerin genellikle hoşgörüyü yardımlaşma ve saygı gösterme olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Farklı olarak algılayan öğrencilerden biri olan Dilek hoşgörüyü *affetmek* olarak nitelendirmektedir. Hoşgörüyü evlerinde beraber yaşadıkları babaannesinden ve öğretmenin onlara karşı olan davranışlarından öğrendiğini söyleyen Dilek hoşgörüyü “Yani hoşgörü deyince insanların yanlış hatalarına karşı eğer hoş görebileceğim bir şey ise hoş görmek” ifadeleriyle tanımlamaktadır. Hangi durumları hoşgörü ile karşılayabileceği sorusuna “Ya bir keresinde kardeşim topumu patlattı o kadar sinirlendim ama hoşgörüyle karşıladım.” cevabını vererek kardeşini istemediği durumlar karşısında bile hoş görebileceğini söylüyor. Hangi durumları hoş karşılayamayacağı sorusuna ise “ ‘Çantamı çek’ demeleri. Çok gıcık kapıyorum ondan. Çünkü Çantamı hazırlıyorum hemen çek diyorlar. Çünkü çantamı hazırlarken birinin bana çek demesi şey geliyor gıcık geliyor. Yani ben sıramın ucundayım bana ayrılan yeri kullanıyorum yine de çantamı çek dediklerinde çok rahatsız oluyorum.” açıklamalarıyla hoş göremeyeceği duruma örnek veriyor. Dilek resminde (Resim 5) “Muhammed'in Fatma'nın kalemi kırdığını, Fatma'nın da onu hoşgörüyle karşılamasını anlattım. Muhammet kalemi kırdığını söylüyor Fatma onu affediyor. Öğretmen de sessiz olmalarını söylüyor tahtada. Hoşgörülerini yazmalarını istiyor onun için onların konusu da hoşgörü olduğu için ben de öyle yazdım.” diyerek resminde sınıflarını çizdiğini ve yanlışlıkla yapılan hataların affedilebileceğini söyleyerek bu hataların affedilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Resim 6. İrem'in Resmi

Hoşgörü algısını saygı, paylaşma, iş birliği ve yardımlaşma kavramları ile açıklayan Gül "Hoşgörü deyince saygıyı anlıyorum, paylaşmayı, iş birliğini yani birisi bana yardım ederse onu hoşgörüyle karşıyorum öyle yani" diyerek açıklamaktadır. Günlük hayatından hoşgörüye örnekler vermesi istendiğinde "Anneme mesela sofrayı hazırlarken biraz yardım ediyorum o hoşgörü olabilir." demiştir. Gül sevmediği ancak istemeyerek hoş karşıladığı durumları "Ya kavga çıkarsa, mesela bana da orada bir şey olursa, bunu hiç sevmem kavgayı ama hoşgörü ile karşılamak gerek; bir şeye sinirlenmiştir bir şeye kafasını takmıştır bunu bizden çıkartıyordu. O yüzden onu hoşgörüyle karşılarım ama aslında hiç sevmem kavgayı." diyerek açıklamıştır. Gül hoşgörü ile karşılayamayacağı durumları ise "Mesela böyle yolda giderken araba yolu bize vermedi ama o trafik kurallarında yolu bize vermesi gerek bunu pek hoşgörüyle karşılayamam." şeklinde açıklamıştır. Gül resminde (Resim 7) "Ben şey mesela salıncakta iki kişi sallanıyor, ama sallanmak istiyorlar bunlar da sallanmak istiyorlar ama hemen böyle onların, bunlar biraz büyük yani onlara vurup hemen şey yapmıyorlar, hemen sıralarını bekliyorlar onları anlatmaya çalıştım." diyerek sıra bekleyen büyük çocukların sallanan küçük çocuklara baskı yapmadığını ve onların sırasını almadıklarını belirterek hoşgörü davrandıklarını ifade etmiştir.

Resim 7. Gül'ün Resmi

Öğrencilere çizdirilen resimler ve yapılan görüşmeler sonunda, öğrencilerin çoğunluğunun hoşgörüyü yardım etmek ve saygı duymak olarak algıladığı ortaya çıkmıştır. Çok az sayıda öğrenci hoşgörüyü *paylaşmak*, *affetmek*, *iyilik yapmak* ve *farklılıklara saygı* ile kabullenme olarak açıklamıştır. Bu çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerin hoşgörüyü yanlış ve eksik anladıkları, hoşgörünün tanımının ne olduğunu tam olarak bilmedikleri ortaya konmuştur. Ayrıca çevrelerinde yaşadıkları olayların hangilerinin hoşgörü bağlamında değerlendirileceğini, hangi davranışların hoşgörü ile karşılanamayacağına ilişkin sınırlı ifadeler kullandıkları görülmüştür. Dört öğrenci hoşgörüyü “Mevlana” ile ilişkilendirmiştir. Bunun araştırmanın yapıldığı dönemde “Şeb-i Aruz” törenlerinin yapılması ve öğrencilerin yaşadığı çevrede reklam panolarında Mevlana afişlerinin olmasından kaynakladığı düşünülmektedir. Öğrenciler kişisel olarak kendilerine karşı yapılan olumsuz davranışları hoş görebileceklerini belirtirlerken; kendilerine karşı kasıtlı yapılan olumsuz davranışları hoş göremeyeceklerini belirtmektedirler. Ayrıca yaşlılara, engellilere, arkadaşlarına ve savunmasız hayvanlara karşı yapılan olumsuz davranışları da hoş göremeyeceklerini söylemişlerdir. Öğrenciler genellikle öğretmenlerinin, anne, baba ve arkadaşlarının hoşgörülü olduğunu, bunun yanında dedelerinin, anneanne ve babaannelerinin de hoşgörülü olduklarını belirtmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmaya katılan ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri hoşgörüyü alan yazında belirtilen tanımlardan farklı olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Dördüncü sınıf öğrencileri hoşgörüyü; yardımlaşma, saygı duyma, görmezlikten gelme, iyi davranma ve affetme olarak tanımlamışlardır. Öğrenciler hoşgörülü davranmayı arkadaşlarının kendileri ile yiyeceklerini paylaşmaları, oyunlarına kendilerini almaları, düşen arkadaşlarını yerden kaldırma olarak da tanımlamışlardır. Öğrencilerin bu tanımları alanyazında yapılan bazı çalışmalarla (Kalın ve Nalçacı, 2017; Aslan 2019; Sağlam ve Tunar 2018) örtüşmemekle beraber bazı çalışmaların (Türe ve Ersoy, 2014; Ersoy, 2016) sonuçları ile örtüşmektedir.

Öğrencilerin kendilerine kasıtlı olarak yapılan davranışları hoş göremeyeceklerini belirterek, kasıtlı olarak yapılmayan olumsuz davranışları hoş görebileceklerini ifade etmişlerdir. Kendilerine karşı hoşgörülü davranan kişilere hoşgörülü davranacaklarını belirten

öğrencilerin bu görüşü alanyazındaki bazı çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Çünkü hoşgörünün karşılıklı olma ve sınırlarının net olarak belirlenmesi aksi halde kargaşa ve düzensizlik durumunun ortaya çıkacağı ifade edilmektedir. Ders kitaplarında ve öğretim programlarında yardımlaşmak, affetmek ve tahammül ederek görmemezlikten gelme olarak aktarılan hoşgörüyü öğretmenler de program ve kitaplar doğrultusunda aktardıkları düşünülmektedir. Bunun yerine programdaki kazanımlar, ders kitaplarındaki metin ve görseller farklılıkları kabul etme ve farklılıklara saygı duyma olarak aktarılabilir. Hoşgörünün öğrenciler tarafından algılanıp aktarılmasında “Mevlana” gibi şehre ait unsurların da etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca öğrencilerle yapılan görüşmeler sonunda hoşgörüyü karşılıklı ilkesi ile ilişkilendiren öğrenciler kendilerine iyi davranan arkadaşlarını hoşgörü ile karşılayabileceklerini ya da aile büyüklerine karşı sorumluluklarını yerine getirdiklerinde onlara karşı hoşgörülü olabileceklerini belirtmektedirler. Ancak hoşgörü karşılıklı ya da istemeyerek gösterilen bir değer değildir. Hoşgörü, kişinin kendisini zorunda hissetmeden kendi içinden gelerek gerçekleştirdiği bir değer olup bu bağlamda müsamaha kavramından farklıdır. Araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir bölümü affetmek ve görmemezlikten gelme gibi daha çok tolerans ile ilgili kavramların yerine kullanılmaktadır. Ancak bu kavramlar günlük hayatta birbirinin yerine kullanılıyor olsa da farklı anlamları içerirler. Bu araştırmanın sonuçları alanda yapılan konu ile ilgili çalışmaların sonuçları ile incelendiğinde öğrencilerin hoşgörüyü yakın çevresindeki (özellikle aile) kişilerden öğrendikleri ve bu değeri “farklılıklara saygı” anlayışından farklı olarak algıladıkları görülmektedir. Bu yanlış algılama sonucunda günlük hayatta hoşgörü ile ilgili örnekleri gerçek anlamından farklı bir şekilde vermektedirler. Özellikle ilkokul çağındaki öğrencilerin bir kavramı yanlış anlamlandırmaları bu kavramın üzerine farklı anlamlar yüklemelerine neden olabilir. Her yaş düzeyinde dikkat edilmesi gereken kavram öğretimine ilkokul döneminde özellikle dikkat edilmeli ve hoşgörü gibi soyut kavramlar anlamına uygun aktarılmalıdır.

Bu çalışmada ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerin hoşgörü algısı resimler aracılığı ile incelenirken farklı çalışmalarda sevgi, saygı, sorumluluk ve yardımlaşma gibi evrensel değerlerin ilkokul dönemindeki öğrenciler tarafından nasıl algılandığına yönelik çalışmalar yapılabilir. İlkokulun alt sınıflarında da öğrencilerin hoşgörü algısı araştırılabilir. Ayrıca araştırma yapılan grubun farklı değerleri nasıl algıladıkları ve bu algılamalar arasında bir ilişkinin varlığı yapılacak boylamsal çalışmalarla incelenebilir.

Kaynaklar

- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, S. (2017). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1), 163-175. doi:10.17679/inuefd.306509
- Aslan, S. (2019). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Duygu ve Düşüncelere Saygı ile Hoşgörü Tutumları ve Görüşlerinin İncelenmesi. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 80-95.
- Atalay, Y.Ö. (2008). *Felsefi açıdan tolerans ve hoşgörü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Berg, B.L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences*. Boston: Ally and Bacon.
- Borgonovi, F. (2012). The relationship between education and levels of trust and tolerance in Europe. *The British Journal of Sociology*, 63(1), 146-167.

- Boyacı, M. ve Ersever, O. G. (2017). Hoşgörü eğilimi geliştirme programının 5. sınıf öğrencilerinin hoşgörü ve zorbalık düzeylerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 42(189), 167-182. doi:10.15390/EB.2017.680
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çalışkan, H. ve Sağlam, H. İ. (2012). Hoşgörü eğilim ölçeğinin geliştirilmesi ve ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1431-1446.
- Chzhen, Y. (2014). *Education and democratization: tolerance of diversity, political engagement, and understanding of democracy*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002259/225926e.pdf> adresinden 05.07.2019 tarihinde alınmıştır.
- Colesante, R.J., ve Biggs, D.A. (1999). Teaching about tolerance with stories and arguments. *Journal of Moral Education*, 28(2), 185-199.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches*. London: Sage
- Ersoy, A. (2016). Dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü algısı ve deneyimleri: Bir fenomenolojik araştırma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 454-473.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M.B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İnel, Y., & Gökalp, A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(27),847-877.
- Kale, N. (2007). Nasıl bir değerler eğitimi? *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*(26-28 Kasım 2004), 313- 322, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kalın, Z. (2013). *Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kalın, Z. T. ve Nalçacı, A. (2017). Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 293-304.
- Kaymakcan, R. (2007). Bir değer olarak hoşgörü ve eğitimi. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Kökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Edt.) *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kepenekçi, K. Y. (2004). Sınıf öğretmenlerine göre hoşgörü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38, 250-265.
- Kuyurtar, M. (2000). *Ortaçağ İslam düşüncesinde hoşgörü* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. New York: Sage.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Sağlam, H. İ., & Tunar, T. (2018). İlkokul öğrencilerinin aile birliğini önemseme ve hoşgörü eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 119-136.
- Tahiroğlu, M. (2014). Hoşgörülü ve demokratik bir sınıf toplumu uygulaması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17), 87-110.
- Taş, H. (2018). Hoşgörü tutum ölçeği: bir ölçek geliştirme çalışması. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 13(4), 1169-1192, doi: <http://dx.doi.org/10.7827/>
- Taş, H. ve Kıroğlu, K. (2017). Mevlâna'nın dinler-üstü bir hümanist olduğu savı üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(13), 557-576, doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11870>,
- Türe, H. ve Ersoy, A. F. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hoşgörü eğitimine bakışı ve hoşgörü eğitimine ilişkin uygulamaları. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5(1), 57-87.

- Türk Dil Kurumu (TDK) (2019). *Genel Türkçe sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr> adresinden 25.03.2019 tarihinde alınmıştır.
- UNESCO (1992). *Education facing the crisis of values: Strategies for strengthening humanistic, cultural, and international values in formal and non-formal education*. Paris: UNESCO.
- UNESCO (1996). *Tolerance: The threshold of peace*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000981/098178e.pdf2> 05.07.2019 tarihinde alınmıştır.
- Yeşilkayalı, E. ve Yıldız Demirtaş, V. (2013). Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 1225.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yürüşen, M. (1996). *Liberal bir değer olarak ahlaki ve siyasi hoşgörü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Zehir Topkaya, E. ve Yavuz, A. (2011). Democratic Values and Teacher Self-Efficacy Perceptions: A Case of PreService English Language Teachers in Turkey. *Australian Journal of Teacher Education*, 36(8), doi: <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2011v36n8.1>

Summary

Tolerance, a social and legal requirement based on the consistence of differences, makes substantial contributions to peace culture. (UNESCO 1995). In the early school years, students can gain peace culture, adopting this culture and continuing it in their later lives. In this context it becomes more important how students of primary school perceive tolerance and how they put it into practice. Tolerance, meaning empathising, respecting, not ailing and accepting different ideas, is the acceptance of people nature and environment as they are (Aslan 2011). The aim of this research is to understand the tolerance perception of primary school students in year 4, of the events that happen around them, which they will meet with tolerance and which they won't. This research with which we try to understand the tolerance perception of primary school fourth year students, how they interpret tolerance, what they will tolerate and what they won't in their everyday life is carried out by means of phenomenology, which is a qualitative research methodology. In the choice of working group, typical case sampling method, which is one of the purposeful techniques, has been chosen. With the direction of the purposeful sampling methodology, it enables to investigate choosing rich cases (Büyüköztürk vd., 2008). Data in this research is obtained getting students to draw pictures as to how they perceive tolerance and through semi-structured interview. Children have been made to draw pictures in an attempt to transfer their secret unknown world and experiences they can't voice, thus getting them to interpret these pictures through semi-structured interviews. While the definition of concepts perceived as concrete are easier and more comprehensible, for the primary school students of fourth class, the definition and perception of the abstract concept of tolerance, by comparison, is more difficult and differs greatly. Such differences as individual inclinations, cultural differences, social backgrounds, the number of their siblings are the factors in determining their interpreting the tolerance concept. In this research along with the definition of tolerance as respect for diversity, students haven't made this definition directly. However, while interpreting the pictures they have drawn, it has been understood that two students have developed the perception of respect for diversity. In this research nearly all the students have defined and perceived as "cooperation". In this study, cooperation followed by the concepts of respect and share, three students have stated that they have related the tolerance concept to "Mevlana". It could be said students' living in Konya might have played a role in this association. As individuals students state that they can't tolerate any intentional negative actions against themselves while they state that they can tolerate any negative actions against themselves. They

also state that they won't tolerate any negative attitudes against the old, the handicapped, their friends and defenceless animals. Students state that their teachers, parents and their friends are generally tolerant as well as their grandparents. Students are made to interpret how they perceive tolerance in their everyday life while getting them to interpret the pictures they have drawn at the end of semi-structured interviews. Rahim, who says tolerance is cooperation, "now the rich give money to this, see he is poor and adds that he will share everything with him and shares his car with them. Later his child asks his father why he has done such a thing and in response he says they can't do whatever they want as they are very poor". When asked what "her understanding of tolerance" is, İrem says "tolerance is a way of helping the elderly and helping a friend when he falls over". In answer to the same question, Ahmet defines tolerance as self-respect, share something with others, ignore any bad things someone has done. As for Sevdagül says that tolerance is respect, sharing, cooperation and help someone in need. Unlike the definitions in the literature, it has been understood that primary school students of fourth class have perceived tolerance a different point of view. Fourth year students define tolerance as cooperation, turning a blind eye to one's mistakes, good behaviour and respect people. They define tolerance as a way of their friends' sharing their belongings with themselves, letting them play with them and helping a friend who falls over. The tolerance definitions of the students match up with some of the studies mentioned in the literature but they don't with some others. Students state that they won't tolerate any intentional behaviours, yet they will tolerate any unintentional negative behaviours. This view of the students, who say they will behave tolerantly towards someone who is tolerant bears a resemblance to some of the studies in the literature. Because it has been stated that tolerance should be mutual and its limits should be determined explicitly, otherwise there will be instances of disorder and chaos. It is thought that tolerance defined in the text books and curriculums as cooperation, forgiving and turning a blind eye to one's faults is transferred by the teachers in the direction of books and curriculums. Instead, learning outcomes in the curriculums and visuals and texts in the coursebooks can be transferred as embracement of differences and respect.